

AŞK, VECT VE GAYRET MEKTUPLARI

Kâmil Büyüker

Bir düşünce adamını bizlere en iyi tanıttak şey elbette öncelikle eserleridir. Ancak düşünce dünyasının yanında, iç dünyasına dair ayrıntıları bulabileceğimiz, samimiyetle bir iç dökmenin adresi ise mektuplardır. Mücessem bir ahlak abidesi olarak yakın tarihimizde hayırla yâd ettiğimiz fikir ve düşünce adamı Nurettin Topçu'nun yakınlarına, sevdiklerine, dostlarına ve talebelerine yazdığı mektuplar, onun kırılğanlıklarını, müstakim duruşunu, endişelerini, gelecek ufkunu gözler önüne sermektedir.

Bir düşünce adamının mektuplarda saklı hissiyatları

Bir yazarı, düşünce adamını tanımının tamamlayıcı, kimi zaman başat unsurlarından birisi olan hatıratlar ve bunun yanında mektuplar son dönemde ciddi bir okuyucu kitlesine ulaşmaya başladı. İsmail Kara hoca, Nurettin Topçu külliyyatına bu noktada önemli bir parça daha ekledi. Pek çoğumuzun gözünden kaçan; kimi yayınlanmış, kimi ilk defa yayımlanan 48 adet mektup, kartpostal “Ben Sevdiklerime Zor Yazabiliyorum”¹ başlığıyla yayımlandı.

Nurettin Topçu merhumun mektupları neden bir araya getirilme ihtiyacı hissedildi? Yazar İsmail Kara bu durumu şöyle özetliyor: “... Fransa'daki talebelik yıllarından itibaren annesi dâhil farklı seviyelerdeki insanlara, hocalarına, yakınlarına, meslektaşlarına ve talebelerine hitaben yazılmış mektuplar Nurettin Topçu'nun hayatı, yaşama tarzı, fikirleri,

üslubu, mücadele tarzı hakkında birçok ipucu taşımaları bakımından kıymetlidir. Vefatının 50. Sene-i devriyesini vesile edinerek bunları da müstakil bir kitap olarak neşretmeyi düşünmemizin sebebi budur.” (Kara, 2026: 6)

Cemiyetin meselelerinin mektuplarda dışavurumu

İsmail Kara'nın eserin girişinde vurguladığı üzere “...kuvvetli bir ümitte birlikte realiteyle temasın getirdiği karamsarlık yahut kaygı arasında sıkışmışlık” mektuplarda görülebiliyor. Her dönemin kendi içinde yaşanan iç karartıcı, bunaltıcı girdabı bu kez Nurettin Topçu'nun hayatını koyduğu temel meselelerde düğümleniyor. Bu meseleler şöyle sıralanabilir: “Maddi manevi sefaletler, süflileşen insanlar, cemaat karşısında artan ızdıraplar, siyasetin herkesi esir alması, fedakâr ve hizmet ehli insanların azalması, üniversitelerin, ilim ve fikir ortamlarının, muallim ve din adam-

¹ İsmail Kara (haz.), *Ben Sevdiklerime Zor Yazabiliyorum: Nurettin Topçu'nun Mektupları*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2026. Yapılan alıntılarda eserin bu baskısından yararlanılmıştır.

larının mesuliyetsizliği, zayıflığı ve keyfiliği onu –ancak- mektuplara yansıyacak şekilde bazen bunaltıyor, ilme itimadını sarsıyor.” Bu konuda en dikkat çekici örnekler Nurettin Topçu’nun, Remzi Oğuz Arık’ın yeğeni hukukçu arkadaşı Fikret Arık’a yazdığı mektupta dile geliyor.

Nurettin Topçu, 3 Haziran 1942 tarihinde Fikret Arık’a yazdığı mektupta şunları söylüyor:

Çok sıkılıyorum Fikret, yaşayan her şey içinde temiz bir taraf bulamıyorum. En fenası, ilme olan itimadımın, hürmetimin hatta muhabbetimin hemen hemen sifra inmesidir. İnsanlığın aldatıcılarından biri de herhalde bu ilim olmuştur. Yaşamın ortasından sonraya döndüğünün farkındayım. Hatta ahirette yaşadığımı hissetmeye başladım. Dünya hayatından boşluk kalınca ahiret en yakınımızdan kendini gösteriyor. (Kara, 2026: 47)

Nurettin Topçu, 11 Nisan 1965 tarihinde talebesi M. Orhan Okay’a yazdığı mektuplarda ise şunları söylüyor:

Hizmetine ömrümü harcadığım memlekette dostlarım kalmadı gibi bir şey. Adeta yapayalnızım, boşlukta ve adeta etrafımdakilerden başka bir dünyadayım. İnsanın düşkünlüğünü sefaletini bilirdim ama ruh sefaletinin bu kadar karanlığını görmemiştim. İnsan diye emek verdiklerimin hemen hepsi de ruh ve mana mefhumuna yabanci, menfaat kölesi bir takım haşarelermiş.

Ahlaksızlığın ummanı olan bu Şark’ı yaşadıkça tanıyorum. Burada insanı fenerle arayanlar yanılmamışlar. “Müslümanız diyen insan yığını” yok mu? Onlar Şark’ın en aşağı tabakasını teşkil ediyor. Müslümanlık yaşanan şekliyle Şark’ı bitirmiş. Buraya artık ne ilim girer, ne ahlak; ne de Allah uzanır buralara. Bunların önce her şeyi bırakıp insanlık devrine girmeleri lazımdır. (Kara, 2026: 78)

“Yeis ve Fütur En Büyük Felakettir”

Kitapta önce aile mektupları (anne, ağabey) merkeze alınarak bir sıra takip edilmiş. Daha sonra Topçu’nun dostlarından Fikret Arık, ardından talebesi M. Orhan Okay’a yazdığı mektuplarla devam ediyor. Nurettin Topçu merhum en fazla mektubu talebesi M. Orhan Okay’a yazmış. Mektupların sayısı 18. Ardından üstadı, hocası Celaleddin Ökten’e, devamında Ali Ulvi Kurucu’ya, üvey ablasının kızının oğlu olan Tuncer Enginertan’a yazılmış mektuplar yer alırken, tek mektuplarla da Ezel Erverdi, Ali Birinci, Muammer Kocabaş, İhsan Emci, Münip Yeğin kitapta yer alıyor. Kitabın sonunda yer alan ekler kısmında ise Fransız düşünür ve hareket felsefesinin kurucusu Maurice Blondel tarafından Nurettin Topçu’ya gönderilen iki mektuba da yer verilmiş.

Paris’te 25 yaşlarında bir felsefe talebesi iken 1934 yılında Maarif Vekâletine yazdığı mektupta şahsiyetinin yapı taşlarını oluşturacak şu cümleleri sarf eder: *“Tufeyli bir insan değilim. Müşkilata karşı irade ile yürürüm. Fakat cehdimin lüzumsuz ve kıymetsiz telakki edildiğini görürsem ye’s’e kapılırım.”* (Kara, 2026: 26) Aslında bir hareket adamı olarak hem düşüncesi hem de eylemleri ile içinde yaşadığı dünyaya ve sisteme karşı ciddi bir duruş ortaya koyan Topçu, bu hissiyatına mukabele edecek ortam bulamayınca yeise kapılacağını da belirtiyor. Yine hareket felsefesini oluşturan temel meseleyi yani insanı/kendimizi tanımak olarak ifade ediyor. Bunu arkadaşı Fikret’e 1937 yılında yazdığı mektupta şöyle ifade ediyor:

Kardaşım, tabiatda ve sanatta, felsefede ve ahlakta gaye kendimizi bulmaktır, kendimizi yakından tanımaktır. Hâlbuki en az kendimizi tanıyoruz ve her an kendimizden uzaklaşıyoruz. Ben insanlarda kendi nefsine karşı samimiyet arıyorum

ve pek ender buluyorum. Çünkü en büyük yük ve yegâne affedilmeyecek olan günah, kendi nefesine karşı samimiyetsizliktir. (Kara, 2026: 39)

Tüm olumlu olumsuz durumlara rağmen, vazifesini müdrik, yeisin bir karanlık olduğunun farkında olan ve talebelerine hep umut aşılayan bir insandır Nurettin Topçu. M. Orhan Okay merhuma 1958 yılında Bursa'dan yazdığı mektuplar büyük ölçüde bu hissiyatlarla doludur. Azim, gayret ve şuur aşılayan mektuplarda yer alan satırlar şöyle:

Yeis ve fütur en büyük felakettir, maa-zallah imansızlığa götürür. "Ne olursa olsun bu emaneti taşıyacağım ve Allah'a ulaştıracağım." diye bir iradenin sahibi olmaktan bir an fariğ olmamalısn. İlahi deneme ıstırap şeklinde gözüktüğü zaman asıl o zaman şükretmelisin. (...) Biz bu halkı, bu cemaati, bu milleti kurtaracağız. İnan bana! Tövbe et, yeisten kurtul! (Kara, 2026: 67)

Bir İnsan Sevdiklerine Neden Zor Yazar?

Kitaba ismini veren ve mektuplarda yer alan "*Ben sevdiklerime zor yazabiliyorum.*" cümlesi aslında Topçu için ilk bakışta basit bir duygusal ifade gibi görünse de onun düşünce dünyası ve karakteri dikkate alındığında oldukça derin bir anlam taşır.

Topçu için sevgi, sıradan bir duygulanım değil; ahlaki, metafizik ve ruhi bir bağlılıktır. İnsan gerçekten sevdiği kişiye yazarken, duygularını eksik ifade etmekten çekinir. Topçu'nun mektuplarında yer yer içe dönüklük ve mahviyet dikkat çekmektedir. Bu manada gerçek muhabbetin dili bazen kelime değil, sükûttur. Bu açıdan cümle, "En çok sevdiklerime söyleyecek söz bulamıyorum." anlamına da gelir.

Topçu'nun genel ruh dünyasını yansıtan kısa ama derinlikli ve samimi, kimi zaman karamsar ve bikes hâli mektuplara da yansımıştır. Diyebiliriz ki onun için sevdiklerine karşı duygu ve hissiyatını yazmak, fikirlerini kaleme almaktan daha zordur.